

Sveaskogs ekoparker kan brukas bättre

Tre frågor om insyn, dokumentation och tillsyn av skogar som tillhör oss alla

Bäste Herman !

Jag utgår ifrån att du känner till förvaltningen av landets ekoparker bättre än jag. Du har ju en lång och gedigen erfarenhet av vårt statliga bolag, och i nästan 15 år axlade du olika uppdrag som chef på Sveaskog.

Låt mig ändå börja med att förklara mina utgångspunkter för dessa rader.

- Sveaskogs 37 ekoparker omfattar en stor yta av svensk natur. Totalt handlar det om nästan 245 000 hektar. Av dessa räknas 175 000 hektar som produktiv skogsmark. Ekoparkerna är stora. Den minsta är drygt 1 000 och den största över 20 000 hektar.
- Min andra utgångspunkt är att ekoparkernas så kallade naturvårdsskogar räknas in i Sveriges formellt skyddade skogar. Detta efter ett regeringsbeslut i februari 2014. Totalt handlar det om mer än 80 000 hektar produktiv skogsmark, vilket kan jämföras med att våra 30 nationalparker tillsammans hyser mindre än 50 000 hektar produktiv skogsmark.
- De senaste åren har ekoparkernas strategiska inriktning och användning diskuterats. Den statliga besöksnäringens utredningen **Ett land att besöka** (SOU 2017:95) pekade i december 2017 på att natur- och kulturturism har en stor potential i våra ekoparker. Ett halvår senare presenterade en samlad svensk besöksnäring ett liknande förslag. Ekoparkerna har även varit föremål för flera motioner i Sveriges riksdag, där förslag på omvandling till nationalparker och satsning på natur- och ekoturism har varit två återkommande teman.
- Jag tror också du är bekant med den breda debatt som de senaste åren har förts om hur Sveaskog förvaltar landets ekoparker. Kritik har framförts av kommuner, tidigare anställda, miljö- och naturvårdsorganisationer och till och med bolagets förre ordförande Bo Dockered.
- En av mina drivkrafter är övertygelsen att ekoparker kan skapa större ekonomiska värden och fler jobb på landsbygden om natur- och ekoturism prioriteras framför vanligt skogsbruk. En inriktning som lättare kan kombineras med rörligt friluftsliv och skydd av skogens mångfald. Detta har varit perspektivet i många inlägg på min blogg [Naturlig reslust](#), och var grunden för en debattartikel i Svenska Dagbladet förra hösten tillsammans med riksdagsledamoten Tomas Kronståhl (S).

- Jag försöker skapa opinion om hur våra ekoparker används hos allmänhet och politiker. Arbetet måste grundas på fakta och en insikt i hur ekoparkerna sköts i praktiken. Därför vänder jag mig nu till dig som Skogsstyrelsens generaldirektör.

Sveaskog publicerar inte viktiga underlag, svarar inte på frågor och gör det svårt att granska hur våra ekoparker förvaltas

Vid flera tillfällen har företrädare för Sveaskog påstått att transparens och insyn är viktiga inslag i förvaltningen av landets ekoparker. Bland annat svarade företagets naturvårdschef Peter Bergman på följande vis i en intervju i [LandSkogsbruk](#) förra året.

”Att det finns synpunkter och kritik på vår verksamhet, visar att det vi gör är viktigt och att det är många som bryr sig om vad som händer i skogen. Vi tar synpunkterna på stort allvar och vi gör vårt bästa för att vara så transparenta som möjligt. Ofta grundar sig kritiken på missförstånd eller brist på information.”

Jag har i över ett år publicerat en [handfull blogginlägg](#) om Sveaskogs ekoparker. Inläggen bygger på granskningar av årsredovisningar, ekoparksplaner, andra tillgängliga underlag och kontakter med anställda (både tidigare och nuvarande) och människor med god insyn i våra ekoparker. Min erfarenhet är att Sveaskogs utlovade transparens allt för ofta lyser med sin frånvaro, att de flesta av mina frågor inte blivit besvarade och att insyn försvåras.

Låt mig konkretisera det med några exempel.

- I juli 2019 ställde jag ett antal frågor om Sveaskogs ekoparker utifrån ett inlägg som övergripande granskade hur [ekoparkerna förvaltas för natur- och ekoturism](#). Bland annat påtalade jag att publika ekoparksplaner saknades för åtta ekoparker. Ett år senare saknas fortfarande planer för sju ekoparker. Planen för Omberg publicerades för drygt en månad sedan, efter ett påpekande på Twitter från min sida. Övriga frågor i mitt mejl från förra sommaren är obesvarade trots flera påminnelser.
- I samband med en debatt i Barometern om framtiden för Hornsö ekopark mejlade jag ett antal frågor till Sveaskog i mars 2020. Inte heller dessa frågor har besvarats. Istället valde jag att publicera ett [blogginlägg om förvaltningen av Hornsö ekopark](#) som bygger på andra källor, antaganden och i vissa fall på kvalificerade gissningar. Detta är otillfredsställande när min ambition är att resonera och formulera slutsatser utifrån sakförhållanden och fakta, men det blir det enda alternativet när Sveaskog inte tillgängliggör viktiga underlag.
- Ett tredje exempel är den kritik som har uppstått, när Sveaskog nyligen försökt sälja ett antal torp i ekoparken Halle- och Hunneberg. Jag har samlat på mig material från Skogsstyrelsen, länsstyrelsen, berörda kommuner och andra aktörer. I ett mejl i maj ställdes även flera frågor till Sveaskog angående avstyckning och försäljning av mark i ekoparken. En fråga besvarades medan övriga förblev obesvarade. Detta eftersom

ärendet hanteras av en annan person, men vem vill inte Sveaskog berätta. Följden blir att jag måste lägga mer tid på att granska och utvärdera annan information och därför ännu inte är färdig med inlägget.

- Mitt granskande har fått mig att inse att goda ambitioner och målbilder i bolagets ekoparksplaner i juridisk mening väger lätt. Det som reglerar förvaltningen i våra ekoparker är avtalet mellan Skogsstyrelsen och Sveaskog. Därför är det märkligt att inte något av dessa 37 avtal finns tillgängliga på Sveaskogs webbplats. Jag har begärt att få ut avtalen för enstaka ekoparker direkt från Sveaskog, men inte lyckats. Därför har jag vänt mig till Skogsstyrelsen och fått ut papperskopior av avtalen och dess bilagor. Hur ekoparkens naturvärden förvaltas beror i hög grad på vilka bestånd som har klassats som naturvårdsskogar (NO eller NS) respektive produktionsskogar (PF eller PG). Möjligheten att granska och analysera denna fördelning när det gäller trädslag och beståndens ålder försvåras avsevärt när informationen inte finns digitalt.
- Avslutningsvis noterar jag att ett par av mina inlägg har föranlett företrädare från Sveaskog att ringa mig. I ett fall framfördes önskemål om att jag skulle dölja namnen på de som medverkat från Sveaskog på årliga förvaltningsmöten med Skogsstyrelsen och länsstyrelsen. Skälet uppgavs vara att personerna riskerar att trakasseras av militanta miljöaktivister. Det är något som jag beklagar och tar avstånd från. Däremot blev min slutsats att maskade namn riskerar att spä på bilden av hemlighetsmakeri och kan därmed bidra till ett ökat intresse för vem som har närvarat vid dessa möten. Ett annat [blogginlägg](#) om storleken på ekoparken Halle- och Hunneberg resulterade i ett samtal, där jag blev tillsagd att enbart ha kontakt med en person på Sveaskog. Sannolikt saknas det juridisk grund för en sådan begränsning av min och andra svenska medborgares frihet att mötas, utbyta information eller samtala med varandra. För att inte anstränga min relation mer än nödvändigt har jag emellertid valt att tills vidare begränsa mina kontakter till anvisad person. Det är samma person, som vid upprepade tillfällen valt att inte svara på mejlade frågor.

Jag vet att Sveaskog är ett helägt statligt aktiebolag, som inte omfattas av Sveriges offentlighetsprincip. Däremot befarar jag att förtroendet för vårt naturskydd kan skadas när Sveaskog inte tar sig tid att svara på frågor och tillgängliggöra viktiga underlag om hur mer än 80 000 hektar formellt skyddad skogsmark förvaltas. Även Sveaskogs anseende riskerar att försämrats, när företrädare i intervjuer påstår att kritik ofta beror på missförstånd och brist på information, samtidigt som frågor inte besvaras. En sådan position kan lätt uppfattas som hyckleri. Jag är även orolig för att Sveaskogs ovilja till transparens, på sikt även kan drabba Skogsstyrelsens arbete, vilket tar mig vidare till nästa område.

Bristande arkivering och diarieföring på Skogsstyrelsen

Arbetet med att förstå hur Sveaskog förvaltar våra ekoparker, har också inkluderat kontakter med Skogsstyrelsen. Jag har även samtalat med länsstyrelser och handläggare på Naturvårdsverket. En värdefull källa är er rapport [Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark](#) (DNR 2018/4167). Flera av Skogsstyrelsens lokala kontor har varit tillmötesgående och i de flesta fall omgående levererat efterfrågade underlag. Däremot har jag noterat brister när det gäller arkivering och den förvirring som råder om vilka digitala kartunderlag och annan information som ni och andra myndigheter har om landets ekoparker.

Låt mig även här illustrera med ett par exempel.

- Enligt avtalet för Hornsö ekopark ska årliga samråd hållas med Skogsstyrelsen. Det torde vara en praxis som gäller alla ekoparker. I fallet med Hornsö finns dock bara de tre senaste årens minnesanteckningar/protokoll från dessa möten arkiverade på Skogsstyrelsens lokala kontor. Efter samtal med Skogsstyrelsens centrala enhet för arkivering verkar inte heller underlagen samlas nationellt. När Sveaskog inte lämnar ut dessa underlag, och de inte heller finns arkiverade hos Skogsstyrelsen, går det inte att följa hur Hornsö ekopark har förvaltats sedan invigningen 2004.
- Här i Kalmar län kan länsstyrelsen ange hur mycket naturvårdsskogar som finns i länets två ekoparker. Däremot kan länsstyrelsen inte svara på hur dessa drygt 4 600 hektar fördelas mellan Böda och Hornsö ekopark. Inte heller går det att räkna ut arealerna bakvägen, eftersom ekoparksplanen för Böda ännu inte är offentlig och planen för Hornsö anger naturvårdsskogarna i procent. Att Sveaskog, 14 år efter invigningen av Böda, ännu inte har publicerat en utlovad ekoparksplan väcker givetvis frågor om konceptet, liksom det faktum att länsstyrelsen i Kalmar saknar ett komplett underlag om ekoparkernas naturvårdsskogar.
- På sidan 21 i rapporten om formellt skyddad skogsmark (DNR 2018/4167) framgår att Sveaskog har *”tillhandahållit geodata 2019-02-23 över beståndsindelning av områden som ingår i samtliga ekoparker.”* Därför vände jag mig i våras till en handläggare på Naturvårdsverket och frågade om jag kunde få ta del av detta underlag. Svaret blev att Sveaskogs underlag hade gjort en omväg via en fristående konsultfirma, som i sin tur räknat fram och levererat rapportens siffror. Skälet till omvägen verkar vara att hindra insyn i förvaltningen av ekoparkerna. När jag några veckor senare pratar med en annan handläggare på Naturvårdsverket får jag ett annat svar. Digitala underlag om Sveaskogs ekoparker finns i Naturvårdsverkets datorer och det ser ut att komma från Skogsstyrelsen. Samtidigt noterade jag tidigare i år ett svar från ett av era lokala kontor, där en fråga inte kunde besvaras i detalj. Detta eftersom det lokala kontoret saknade digitala kartunderlag. Denna brist borde rimligen försvåra myndigheternas insyn i hur ekoparkernas naturvårdsskogar förvaltas.

Förvaltningen av ekoparkerna behöver en proaktiv tillsyn

I sin regeringsförklaring i september 2004 meddelade dåvarande statsministern Göran Persson att Sveaskog skulle få i uppdrag att främja naturturismen. ***”För att nyttja statens mark bättre och skapa jobb i glesbygd vidgas Sveaskogs uppdrag till att också omfatta naturturism.”***

Detta uppdrag om naturturism gällde fram till juni 2010, då riksdagen ändrade det statliga skogsbolagets uppdrag. I korthet innebar [riksdagens beslut](#) följande:

- *Verksamheten ska baseras på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning.*
- *Kärnverksamheten ska vara skogsbruk.*
- *Närliggande verksamhet kan bedrivas om det bidrar till att öka bolagets avkastning.*

De flesta av landets ekoparker planerades och invigdes innan sommaren 2010, vilket innebar att Sveaskog då hade ett uppdrag från regeringen att främja naturturismen. Det uppdraget försvann sommaren 2010. Tio år senare anser jag och andra att riksdagens beslut fick som följd att biologisk mångfald, friluftsliv, och särskilt naturturism, fick sämre villkor i våra ekoparker. Denna målkonflikt mellan ett affärsmässigt skogsbruk och andra näringar och värden har jag försökt resonera om i mitt blogginlägg [En affärsmodell för skogens jätteträd](#)

För att hantera denna målkonflikt vore en tydlig och proaktiv tillsyn från Skogsstyrelsens sida önskvärd. Men i formell mening saknas en tillsynsmyndighet av våra ekoparker, vilket framgår av tidigare nämnda rapport (DNR 2018/4167). Men på sidan 36 står det att *”i praktiken är det Skogsstyrelsen som part i avtalet som har att bevaka att villkor upprätthålls. För ekoparker gäller dessutom att årliga samrådsmöten om planerade och utförda åtgärder ska ske mellan parterna.”*

Jag är okunnig om Skogsstyrelsens roll och uppdrag när det gäller landets ekoparker. I årets [regleringsbrev](#) läser jag emellertid att Skogsstyrelsen ska redovisa hur myndigheten *”har bidragit till målen för en sammanhållen landsbygdspolitik. Utgångspunkt för rapporteringen är Tillväxtverkets uppdrag inom ramen för regeringens proposition om en sammanhållen landsbygdspolitik för Sveriges landsbygder.”*

I regeringens beslut (N2018/04123/HL) från sommaren 2018 om [Uppdrag inom ramen för regeringens proposition om en sammanhållen landsbygdspolitik för Sveriges landsbygder](#) finns ett längre avsnitt om besöksnäring och särskilt naturbaserad turism. Att utifrån detta underlag fråga sig hur ekoparkerna kan bidra till att uppnå regeringens mål och ambitioner för svensk landsbygd, vore enligt min mening en rimlig utgångspunkt för Skogsstyrelsen. Ur det perspektivet kan jag tycka att en mer proaktiv tillsyn av ekoparkerna bör övervägas. Det gäller givetvis inte bara naturturismens möjligheter, utan även hur skogens mångfald värnas och det rörliga friluftslivet gynnas.

Jag tycker det vore önskvärt att Skogsstyrelsen har en egen uppfattning om vilka skogar som bör klassas som naturvårdsskogar, vilka skötselinsatser som gallring, skogsbete, återskapade våtmarker, naturvårdsbränningar och annat som bör prioriteras och utföras. Det borde även vara naturligt att sätta upp tidsplaner och etappmål för olika ekologiska målbilder. Inget av detta sker mig veterligen. Snarare får jag en bild av Skogsstyrelsen som passiv åskådare vid sidan av. Ett exempel är att Skogsstyrelsen inte ser ut att ha reagerat på att flera ekoparker fortfarande saknar publicerade ekoparksplaner. Underlag som borde ha offentliggjorts för flera år sedan. Min begränsade insyn i övriga underlag, främst minnesanteckningar och protokoll från årliga förvaltningsmöten, stärker mig i den uppfattningen.

Ekoparkerna är en fantastisk resurs för skogens mångfald och landsbygden

Våra ekoparker är en enorm resurs, som bör brukas på bästa vis. Bortåt 245 000 hektar är nästan dubbelt så mycket som all natur som har skyddats med hjälp av nya och utvidgade nationalparker de senaste 50 åren. Även 175 000 hektar produktiv skogsmark är en stor areal, drygt tre gånger större än de produktiva skogar som finns i alla våra nationalparker. Så mycket skogsmark har givetvis en prislapp för Sverige.

Förra våren försökte jag uppskatta vad ekoparkerna kostar svenska folket. Det blev en grov gissning, som Sveaskog har ombetts kommentera, men valt att inte besvara. Mitt antagande, sannolikt i överkant, är att prislappen för ekoparkernas skydd under 50 år lär landa på nästan fem miljarder kronor. Det innebär minskade intäkter för Sveaskog på bortåt 100 miljoner per år. Det senaste året har jag förstått att de minskade intäkterna sannolikt är mindre, eftersom en stor del av de avverkningsmogna bestånden har klassats som produktionsskogar, medan yngre skogar blivit naturvårdsskogar. Detta trots att de ändå inte skulle ha avverkats under avtalets 50 år. Vidare tyder mycket på att även skötsel av naturvårdsskogar, som gallring, gett betydande intäkter till Sveaskog. Allt detta är dock höljt i dunkel, när Sveaskog inte svarar på mina frågor.

Jag menar att i många ekoparker, främst i södra Sverige, kan avsevärt större ekonomiska värden skapas av natur- och ekoturism. Så är fallet med Ombergs ekopark. Den möjligheten för svensk landsbygd borde vara något som Skogsstyrelsen enligt regeringens regleringsbrev aktivt borde verka för. Skogsstyrelsens perspektiv borde vara hur ekoparkerna tjänar Sverige bäst och framföra till regeringen att här existerar en olycklig målkonflikt. Till naturturismens ekonomiska mervärden tillkommer dessutom en lång rad immateriella värden som folkhälsa, rekreation, ekosystemtjänster och inte minst skogens biologiska mångfald.

Tre frågor som jag hoppas få svar på

I alla ekoparksplaner, som jag har läst, står det att de ekologiska värdena styr över de ekonomiska. Tidigare anställda och personer med god insyn i ekoparkernas förvaltning

vittnar om motsatsen. Jag har därför försökt lära mig mer om hur Sveaskog sköter en resurs som tillhör oss alla. I över ett års tid har jag vid flera tillfällen ställt frågor till Sveaskog om underlag och skötselåtgärder i olika ekoparker. Bara undantagsvis har bolagets företrädare, trots påminnelser, svarat på mina frågor. Inga efterfrågade underlag har lämnats ut. Nyligen informerade jag därför en av Sveaskogs styrelseledamöter om öviljan att dela med sig av önskad information. Inte heller denna kontakt har gett något resultat.

Forskning, politisk dialog och samtal mellan oss människor bygger till stor del på kunskap. Verifierad fakta bidrar till utveckling och för diskussionen framåt. Det senaste året har Sveaskog bemött debattinlägg om våra ekoparker med påståenden, som utomstående inte kan bedöma sanningen i. Något som effektivt stoppar en konstruktiv dialog om alternativa näringar och andra sätt att förvalta landets ekoparker. Förlovarna av detta stympade samtal är främst svensk landsbygd och ekonomiskt hårt ansatta kommuner.

Mot bakgrund av detta tvingas jag nu vända mig till Skogsstyrelsen med förhoppningen att ni kan besvara följande frågor om insyn, dokumentation och tillsyn.

- ***Vad anser Skogsstyrelsen om min, andra medborgares och myndigheternas rätt till insyn i Sveaskogs förvaltning av naturvårdsskogar? Särskilt mot bakgrund av att dessa skogar sedan fem år tillbaka räknas in i landets formellt skyddade skogar.***
- ***Hur ser Skogsstyrelsen på sin egen dokumentation av Sveaskogs förvaltning av landets 37 ekoparker? Är den tillräcklig och om inte, vilka åtgärder planeras för att säkra en mer komplett dokumentation? (Om Skogsstyrelsen har tillgång till digitala underlag av ekoparkernas bestånd, gränser, åldersklasser och annan data, vill jag att myndigheten prövar min rätt att få tal del av dessa underlag.)***
- ***Mot bakgrund av riksdagens förändrade uppdrag för Sveaskog och att ekoparkernas naturvårdsskogar numera inkluderas i det formella skogsskyddet, undrar jag om Skogsstyrelsen delar min uppfattning om behovet av en mer proaktiv tillsyn av landets ekoparker? Om inte, hoppas jag att Skogsstyrelsen kan motivera hur dagens förvaltning garanterar bästa möjliga användning av ekoparkerna när det gäller biologisk mångfald, friluftsliv och ekonomisk utveckling på landsbygden.***

Stort tack på förhand för värdefulla svar.

Västervik den 13 juli 2020

Per Jiborn

Naturturismexpert, konsult och bloggare

0490 - 137 50 & 0733 - 74 59 95

per@reslust.org

www.reslust.org